

відносини. В якості елементів системи він виділяє: по-перше, межу і принципи правового регулювання; по-друге, основні різновиди правових актів та їх об'єднання; по-третє, систематизуючі зв'язки, які забезпечують взаємодію всіх елементів і цілісність системи.

Сінюков В.П. визначає правову систему як соціальну організацію, яка включає серед іншого основні компоненти національної правової культури. На його думку, право – різновид духовної творчості народу. Також вказаний дослідник пропонує включити до правової системи правоохоронні відомства та організації.

Крім цього, в науковій літературі запропоновано визначення правової системи як сукупності внутрішньо узгоджених, взаємопов'язаних, соціально-однорідних юридичних засобів, за допомогою яких держава здійснює необхідний нормативно-організуючий вплив на суспільні відносини.

Модель правової системи України у ХХІ ст. має бути принципово новою, спрямованою на те, щоб створювати умови та можливості для соціально корисної заохочувальної діяльності. Перехідний період суспільства України потребує ефективної реалізації інтеграційних, організаційних, регулятивних та інших функцій правової системи. В сучасній Україні в період формування правових основ державного і суспільного життя гостро постає проблема ефективності законодавства. Недоліки його в першу чергу пов'язані з механізмом реалізації, відсутністю необхідних інституціональних форм. Крім того, недостатньо опрацьовані правові форми нормативного матеріалу (незбалансованість прав і обов'язків, незабезпеченість норм належними санкціями, невідповідність системи права та законодавства тощо).

Становлення нової правової системи в Україні вже з самого початку несло в собі зерна суттєвих суперечностей, відсутність єдиного стратегічного напрямку, що не могло не позначитися на формуванні дозволів та заборон, які власне складають клітину права. В реальній правовій дійсності України в роки перетворень і змін зберігається значна частина попередньої соціалістичної правової системи. Незважаючи на проголошений Конституцією України людський вимір права (статті 3, 21, 48), фактичне становище особистості не відповідає цим ідеалам і перспективам.

Процеси зближення правових систем України і країн Заходу передбачають взаємну гармонізацію законодавства. Процеси викликані економічним співробітництвом, партнерством, вступом України до Ради Європи, визначають необхідні умови і напрями розвитку стандартів права, новий етап взаємозумовленості міжнародного і національного права, коли в національне право включаються загальновизначені принципи і норми міжнародного права.

Таким чином, права система сучасної України знаходиться в перехідному періоді, оскільки деякою мірою зберігає окремі риси минулої соціалістичної правової системи. Водночас за період незалежності України закладений правовий фундамент, що дає змогу твердити, що вона входить у романо-германський тип правової системи на правах особливого європейського різновиду.

Список використаних джерел:

1. Берхуз Хашматудла. Вступ до порівняльного правознавства. Одеса, 2002.
2. Журавський В.С. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток. - К., 2003.
3. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні. К., 2002.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консул, 2001.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНУ

Піжевська Анастасія Владиславівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Наразі назріла необхідність розгляду досить цікавого аспекту проблематики, присвяченої принципам права, – зокрема принципу верховенства права та принципу верховенства закону в контексті не стільки їх взаємовиключення, скільки взаємовпливу на певних етапах розвитку демократичного суспільства.

Складні економічні, політичні, соціальні процеси в сучасному суспільстві демонструють нагальну потребу пошуку нових підходів до багатьох невирішених проблем у право- та державотворенні. Те, що пропонувала теорія, теоретичні напрацювання та концептуальні положення вчора, на жаль, не набуло практичного втілення або, ще гірше, було визнано недосконалим саме з практичної точки зору. Чи навпаки, практика, необхідність і доцільність сьогодні повинні серйозно впливати і впливають на майбутні пошукові теоретичні моделі. Крім того, учені, інколи захоплюючись певними науковими категоріями, поняттями, принципами, досліджують їх дещо відособлено один від одного, не в системі, не в сукупності з іншими, досить часто первинними, а не похідними правовими конструкціями. Останнє зауваження, наприклад, характерне для дослідження окремих елементів правової системи; однієї групи соціальних норм без аналізу інших; процесів адаптації або імплементації законодавчих норм без аналізу взаємодії або зближення національних правових систем тощо. Тому існує реальна потреба розгляду(можливо переосмислення), певного доопрацювання у плані співвідношення принципу верховенства права та принципу верховенства закону, а саме як не взаємовиключних, а взаємно співіснуючих категорій.

Принцип верховенства права є одним з найцінніших здобутків людства. Про це наголошено у документах ООН, Ради Європи, ЄС, відображено у доктринах та актах багатьох держав [1, с. 83].

Науковці звертають увагу і на окремі аспекти цього принципу. Так верховенство права розглядається як пріоритетність у суспільстві, насамперед, прав і свобод людини. Принцип верховенства права характеризується і як верховенство розуму та пов'язується з такими морально-правовими цінностями як справедливість, свобода, добро, гуманізм. Важливим надбанням є уявлення про те, що цей принцип є універсальним та загальним, хоча історично його розглядали тільки як спосіб обмеження державної влади і створення правової держави. Слушною є думка і про те, що єдиною справжньою силою забезпечення верховенства права може бути тільки громадянське суспільство [1, с. 83-84].

Також необхідно враховувати, що аналіз взаємодії, взаємоузгодження та взаємовпливу права розглядається як пріоритетний лише за умови визначення співвідношення таких категорій як право та закон.

Є беззаперечним, що закон – це одна з форм існування, буття, дії права. За умови його визнання в державі як витоку права закон завжди очолює ієрархію відповідних витоків.

Зауважимо, що розгляд співвідношення загальнотеоретичних категорій «право» і «закон» є не новим не тільки для загальної теорії держави і права, а й для філософських, політичних та соціологічних наук. Проте в контексті співвідношення принципу верховенства права і принципу верховенства закону ця проблематика не є достатньо проаналізованою ні в монографічних виданнях, ні в статейному викладі.

З огляду на цю констатацію хочеться зазначити, що, справді, в юридичних, монографічних джерелах розгляд проблеми «право – закон» може бути побудований щодо «вишого» начала та «похідного» [2, с. 96–97]. Але ніколи розгляд цієї проблеми не передбачав взаємовиключення цих категорій, – радше їхню взаємодію, взаємовплив та взаємообумовленість.

Щодо співвідношення права і закону існують різні точки зору. Якщо виходити з настанови, що право твориться державною владою, то в цьому випадку право і закон – тотожні поняття. Прибічники такого підходу вважають, що розокремлення понять права і закону відзначене ненауковим підходом. Право і держава не можуть існувати одне без одного, тому право, що не спирається на авторитет і силу держави, не наділене регулятивними властивостями. Воно спирається на силу держави, а остання має потребу вправі як ефективному, універсальному регуляторі суспільних відносин [3, с. 81-102].

Право і закон можуть бути тотожними поняттями лише в тому разі, якщо закон є правовим, тобто відповідає інтересам суспільства. Закон, навіть ухвалений належним суб'єктом і в належній процедурній формі, може не мати правового змісту, бути не правовим законом і відображати політичне свавілля.

Намагаючись вирішити цю проблему або позначити грані між правом і законом, дослідники часто звертаються до різних моральних категорій: справедливості, добра, гуманності, зла та ін. [4].

Право при цьому визначається як «нормативно закріплена справедливість».

Отже, розглядаючи право і закон у широкому значенні, вчені-правознавці зазначають, що вони співвідносяться як дві компоненти одного цілого, однак природне право стоїть вище за позитивне, є первинним щодо нього та одночасно критерієм його відповідності потребам людини, умовам соціального прогресивного розвитку.

Під співвідношенням права і закону у більш вузькому, буквальному значенні цих понять пропонувано розуміти співвідношення системи права й системи законодавства. У такому разі вищезазначені категорії співвідносяться як зміст і форма [5].

Отже, верховенство права передбачає, що жодна частина не є вище закону ніхто не може бути покараним державою крім як за порушення закону і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

Верховенство закону – це основоположний принцип законності, що передбачає винятковість закону, тобто визнання його вищої юридичної сили по відношенню до всіх інших нормативно-правових актів. Всі інші нормативні і ненормативні акти повинні видаватися відповідно до закону і закону перечити не можуть. При цьому встановлена і діє строга юридична субординація: закони повинні відповідати конституції країни, підзаконні нормативні акти підпорядковані законам і приймаються в строгій відповідності з ними.

Таким чином, розглянувши співвідношення категорій «право» і «закон», проаналізувавши доволі полярні погляди представників наукових шкіл, слід констатувати, що право і закон є співвідносними, взаємозумовленими, взаємовідповідними категоріями правової дійсності, а не такими, що взаємовиключають одна одну.

Список використаних джерел:

1. Довгерт А. С. Дія принципу верховенства права у сфері приватного права // Університетські наукові записки / А. С. Довгерт - 2007. - № 2(22). - С. 83-89.
2. Ткаченко В.Д. Порівняльне правознавство / В.Д. Ткаченко. – Х.: Право, 2003.-43с.
3. Оніщенко Н.М. Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / Н. М. Оніщенко – К.: Юридична думка, 2008.-67с.
4. Гришук О.В. Людська гідність у праві: філософські проблеми / О.В. Гришук. – К.: Атіка, 2007. – 432 с.
5. Оніщенко Н. М. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності / Оніщенко Н. М. - К: Юридична думка - №3, 2010 с. 3-7

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК РЕГУЛЯТОРИ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Оніщенко Олег Едуардович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Правовідносини, в які щодня вступають люди, характеризуються їхньою діяльністю (діями чи утриманням від певних дій - бездіяльністю). Діяльність в свою чергу залежить від свідомості людини, яка додає їй цілеспрямованого характеру та виступає передумовою і регулятором людської поведінки. Тому можна зазначити, що правосвідомість відіграє провідну роль в регулюванні діяльності людини у юридично значимих ситуаціях, а отже є вирішальним фактором в процесі усвідомлення особистістю принципу верховенства права.

Таким чином, для того, щоб повною мірою збагнути основні засади принципу верховенства права та втілити його провідні концепції на практиці, слід приділити значну увагу рівню правосвідомості та правової культури населення.

Аналізуючи сучасну правову ситуацію, яка склалася в Україні, слід зазначити, що побудова правової держави та громадянського суспільства передбачає суттєве підвищення рівня правосвідомості та правової культури усіх суб'єктів суспільних відносин, оскільки без них неможливо побудувати державу та суспільство, де повною мірою діятиме принцип Верховенства права. Успішна реалізація засад принципу Верховенства права та його адаптації до правових реалій на території України залежить від багатьох